

Bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness Hogeschool Van Hall Larenstein

Verslag van de uitgebreide opleidingsbeoordeling
25 en 26 april 2024

Utrecht

Juni 2024

www.AeQui.nl

Evaluatiebureau voor het hoger onderwijs

Colofon

Instelling en opleiding

Hogeschool Van Hall Larenstein

Postbus 9001

6880 GB Velp

Opleiding: HBO bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness

Locatie(s): Leeuwarden, Velp

Variant: Voltijd

Croho-nummer: 34866

Visitatiepanel

Ab Groen, voorzitter

Jan Jonker, deskundige

Gerry Kouwenhoven, deskundige

Jan Willem Tolhoek, deskundige

Kristie Nkenné Conings, student-lid

Linda van der Grijspaarde, secretaris

Het panel is vooraf voorgelegd aan de NVAO.

Het NVAO kader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling 2018 is gebruikt.

AeQui Nederland

Postbus 5050

3502 JB Utrecht

www.AeQui.nl

Samenvatting

Op 25 en 26 april 2024 is de bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness van hogeschool Van Hall Larenstein gevisiteerd. Het totaaloordeel van het panel is positief. De opleiding heeft het bijzonder kenmerk 'Duurzaam hoger onderwijs' aangevraagd. Dit kenmerk is bij de accreditatie door het visiterende panel ook beoordeeld. Het oordeel van het panel ten aanzien van dit kenmerk is positief.

Beoogde leerresultaten

Hogeschool Van Hall Larenstein biedt de bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness aan op de locaties in Leeuwarden en Velp. Op beide locaties leidt de opleiding bedrijfskundigen op die kunnen inspelen op een veranderende omgeving in de rol van manager, ondernemer of adviseur. De profilering van de opleiding verschilt tussen Leeuwarden en Velp: de focus van Velp is internationaal gericht op grensoverschrijdende handel en de focus van Leeuwarden ligt op het midden- en kleinbedrijf in de noordelijke helft van het land. De opleiding hanteert de eindkwalificaties uit het landelijk opleidingsprofiel als beoogde leerresultaten. Deze zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend geconcretiseerd en adequaat vertaald in een eigen Body of Knowledge en Skills. De opleiding onderhoudt op beide locaties goede contacten met het werkveld, dat actief meedenkt over de profilering en inhoud van de onderwijsprogramma's. Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Programma

De opleiding biedt op beide locaties een eigen voltijds onderwijsprogramma aan van 240 EC, leidend tot de beheersing van dezelfde eindkwalificaties. De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in de modules. Er is een passende opbouw in complexiteit en zelfstandigheid. De opleiding kent op beide locaties een sterke praktijkgerichtheid waarbij zij veelvuldig gebruik maakt van vraagstukken uit de praktijk. De opleiding heeft veel aandacht voor het contact tussen studenten, docenten en het werkveld.

In Velp is het mogelijk voor studenten van het College of Agriculture Baramati in India om na twee jaar in het eigen land, na een toelatingsprocedure, de opleiding in Velp in twee jaar af te ronden (2+2 programma). Zij sluiten aan bij het reguliere onderwijs en krijgen op basis van de twee jaar in India op individuele basis vrijstelling voor 120 EC. Dit programma sluit goed aan op de kwalificaties van studenten uit India.

Het onderwijs in Leeuwarden is Nederlandstalig, het onderwijs in Velp is Engelstalig. Het Engelstalige onderwijs in Velp past bij de oriëntatie van het programma en biedt een goede aansluiting op het internationale beroepenveld.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan de standaarden 2, 3, 4 en 5.

Personeel

Het team bestaat uit rond de tien docenten per locatie. De opleiding hanteert passend personeelsbeleid en biedt voldoende mogelijkheden aan docenten om zich verder te professionaliseren. Het panel waardeert de aandacht voor duurzame inzetbaarheid. Het aantal docenten is ruim voldoende voor de realisatie van de Nederlands- en Engelstalige onderwijsprogramma's op de verschillende locaties. De Engelse taalvaardigheid van de docenten in het Engelstalige programma is adequaat. Het panel constateert dat de teams divers zijn samengesteld en dat de bij het personeel aanwezige expertise aansluit bij de eisen gesteld aan de bacheloropleiding. Sterk is volgens het panel het toenemende aantal docenten met actuele

werkervaring in het internationale werkveld, dat een goede verbinding kan leggen tussen de opleiding en de huidige beroepspraktijk. Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 6.

Voorzieningen en begeleiding

Op de locaties van de opleiding in Leeuwarden en Velp zijn de voorzieningen toereikend voor de realisatie van het onderwijsprogramma. Op beide locaties zijn verschillende voorzieningen voor praktijkonderwijs. De studenten krijgen intensieve en persoonlijke begeleiding op maat, afgestemd op hun eigen wensen en behoeften. Docenten en studieloopbaanbegeleiders zijn toegankelijk en betrokken. De informatievoorziening is adequaat ingericht. Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan de standaarden 7 en 8.

Kwaliteitszorg

De opleiding volgt het kwaliteitsbeleid van de hogeschool. De kwaliteitszorg is op beide locaties systematisch opgezet, adequaat vormgegeven en breed gedragen. De verschillende stakeholders voelen zich goed gehoord en de opleiding pakt feedback goed en snel op. Er is volgens het panel een goede balans tussen informele kwaliteitszorg, met korte lijnen, en formele kwaliteitszorg. De opleiding kan nog stappen zetten in het sluiten van de kwaliteitscyclus, zodat de opleiding nog beter gedragen wordt en bewuste keuzes kan maken ten aanzien van de opleiding. Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 9.

Toetsing

De opleiding past op beide locaties een passende variatie aan toetsvormen toe. De toetsen zijn van het juiste niveau en hebben over het

algemeen een aantrekkelijke, bij het werkveld passende, vorm en inhoud. Per module zijn er maximaal drie toetsen, bijvoorbeeld een individueel tentamen, een samenwerkingsopdracht en een presentatie. Het werkveld heeft een adviserende rol bij de beoordeling van specifieke modules, stages en afstudeertrajecten.

De opleiding treft adequate maatregelen om de kwaliteit van de toetsing te borgen. De opleiding heeft op beide locaties een examencommissie en toetscommissie gezamenlijk met de andere opleidingen in de agri- en foodsector, die hun (borgings)taken voortvarend oppakken. Er vindt locatieoverstijgend overleg plaats tussen deze examencommissies. De hogeschool beschikt over een goed ingericht gestandaardiseerd systeem voor de ontwikkeling en beoordeling van toetsen, waardoor de validiteit en betrouwbaarheid van toetsen is gegarandeerd.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 10.

Gerealiseerde leerresultaten

Studenten tonen de realisatie van de beoogde leerresultaten aan met een individuele integrale afstudeeropdracht. Dit is een praktijkgericht onderzoek met als eindresultaat een beroepsproduct dat toepasbaar moet zijn in de praktijk. Het panel constateert op basis van het inzien van vijftien eindwerken en gesprekken met alumni en het werkveld dat de opleiding erin slaagt bedrijfskundigen op te leiden die kunnen inspelen op een veranderende omgeving in de rol van manager, ondernemer of adviseur.

Het panel stelt op grond van de gesprekken en de onderliggende documentatie vast dat de opleiding voldoet aan standaard 11.

Aanbevelingen

Met het oog op de toekomst geeft het panel volgende suggesties ter overweging:

- Maak de verschillende profileringen van de opleiding(en) in Leeuwarden en Velp meer inzichtelijk, bijvoorbeeld in actuele profielbeschrijvingen en door eventueel eigen accentverschillen in de eindkwalificaties toe te voegen.
- Incorporeer toegepast onderzoek verder in de onderwijsprogramma's, bijvoorbeeld door de samenwerking met de lectoraten te versterken en de ambitie voor een eigen lectoraat door te zetten.
- Zorg bij de ontwikkeling van het nieuwe onderwijsprogramma voor tijdige en ruime

aandacht voor verander- en transitiemanagement.

- Zorg voor een grotere slagkracht en kwaliteitsborging, mede door het meer locatieoverstijgend oppakken van kwaliteits- en ontwikkelpunten.
- Formuleer bij de herinrichting van de afstudeerfase hoe de eindkwalificaties zich verhouden tot het ontwikkelen van transitiegerichte competenties en richt op basis daarvan de rol en de aard van de eindwerken in, met een mogelijk andere plek en vorm dan nu voor het aftoetsen van de onderzoekscompetenties.

De visitatie is uitgevoerd op basis van het NVAO-kader 2018, volgens het programma dat in bijlage 2 is weergegeven. Het panel heeft zich daarbij expliciet georiënteerd op het cluster waarin deze opleiding geplaatst is. Dit is met het voltallige panel gedaan, tijdens het voorbereidend overleg, en afsluitend bij de oordeelsvorming. De hiertoe benodigde kennis was steeds aanwezig in (een deel van) het panel.

Bij de vorige visitatie zijn aanbevelingen voor verdere ontwikkeling gedaan. De opleiding heeft daarop actie ondernomen (zie bijlage 3). Het panel heeft deze opvolging integraal betrokken in haar overwegingen bij de huidige beoordeling. Het panel heeft de beoordeling in onafhankelijkheid uitgevoerd. Het panel heeft de benodigde informatie gekregen om tot een beoordeling te komen. Aan het einde van de visitatie is de opleiding in kennis gesteld van de bevindingen en conclusies.

Alle standaarden van het NVAO kader zijn positief beoordeeld. Op die grond geeft het panel een positief advies inzake accreditatie van de opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness van Hogeschool Van Hall Larenstein. Ook de drie criteria van het kenmerk 'Duurzaam hoger onderwijs' zijn door het panel positief beoordeeld. Op die grond geeft het panel een positief advies rond de toekenning van het kenmerk voor de opleiding.

Namens het voltallige visitatiepanel,
Utrecht, juni 2024

Ab Groen
Voorzitter

Linda van der Grijspaarde
Secretaris

Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Hogeschool Van Hall Larenstein biedt de bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness aan op de locaties in Leeuwarden en in Velp. Op beide locaties leidt de opleiding bedrijfskundigen op die kunnen inspelen op een veranderende omgeving in de rol van manager, ondernemer of adviseur. De alumnus kan overal in de keten terecht komen in beroepen variërend van ondernemer tot bedrijfskundig medewerker in de toeleverende en verwerkende industrie, bank- en accountantsbedrijven, logistiek of retail. De profilering van de opleiding verschilt tussen Leeuwarden en Velp. De focus van Velp is internationaal gericht op grensoverschrijdende handel. De focus van Leeuwarden ligt op het midden- en kleinbedrijf in de noordelijke helft van het land waarbij ook grote regionaal gevestigde bedrijven belangrijk zijn voor de opleiding.

In samenwerking met HAS Green Academy, Aeres Hogeschool en InHolland heeft de opleiding in 2013 een landelijk opleidingsprofiel voor Bedrijfskunde en Agribusiness ontwikkeld. In 2021 hebben de instellingen gezamenlijk de eindkwalificaties geactualiseerd met als uitgangspunt dat de verschillende opleidingen hun eigen focus konden blijven kiezen binnen de gegeven kaders. De eindkwalificaties zijn opnieuw getoetst aan het beroepenveld op basis van gesprekken met de diverse werkveldcommissies en adviesraden van de vier instellingen.

Het landelijk opleidingsprofiel bevat tien eindkwalificaties, verdeeld over drie categorieën: Domeinkwalificaties gelieerd aan de agri-food-business, algemene managementkwalificaties en functie-specifieke bedrijfskundige kwalificaties. De eindkwalificaties zijn uitgewerkt in drie niveaus. De opleiding heeft in een Body of Knowledge en Skills de tien competenties uit het landelijk opleidingsprofiel omgezet naar wat studenten moeten kennen en kunnen aan het einde van hun studie om als professional aan de slag te gaan in de beroepspraktijk.

De opleiding borgt op verschillende manieren aansluiting op het werkveld. Via het landelijk opleidingsoverleg vindt er minimaal twee keer per jaar afstemmingsoverleg plaats met andere instellingen die de opleiding aanbieden. Daarnaast heeft de opleiding overleg met andere opleidingen zoals Food and Business van de HAN. Er zijn verder minimaal twee keer per jaar bijeenkomsten met de twee werkveldadviescommissies (Leeuwarden en Velp). De verschillende contacten met het werkveld hebben vooral betrekking op inhoud- en kwaliteitsborging, maar gaan ook in op verwachte kennis en vaardigheden van alumni en de wenselijke positionering van de opleiding.

Overwegingen

De bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness hanteert de eindkwalificaties uit het landelijk opleidingsprofiel als beoogde leerresultaten voor de opleiding. Deze zijn volgens het panel wat betreft niveau en oriëntatie passend geconcretiseerd en adequaat vertaald in een eigen Body of Knowledge en Skills.

De opleiding werkt op beide locaties met dezelfde set eindkwalificaties, die zijn uitgewerkt in toetsplannen met een voor beide locaties

vergelijkbaar format. De opleiding komt hiermee tegemoet aan de aanbeveling van het panel bij de vorige visitatie in 2018 om voor beide locaties vanuit dezelfde set eindkwalificaties werken.

Het panel daagt de opleiding uit om de verschillende profileringen van de opleiding in Leeuwarden en Velp inzichtelijker te maken in actuele profielbeschrijvingen en de eventueel eigen accentverschillen in de eindkwalificaties te expliciteren. Op basis van de gesprekken en instroomgegevens maakt het panel op dat de opleiding moeite heeft om zichzelf helder te positioneren met mede tot gevolg dat de opleiding moeite heeft om een ruim aantal geïnteresseerde studenten te werven. Meer uitnodigende en onderscheidende profielen kunnen helpen

om geïnteresseerden in het veld van de bedrijfskunde te interesseren voor deze opleiding, verwacht het panel. Het panel bij de vorige visitatie in 2018 had vergelijkbare aanbevelingen, waarvan het huidige panel vaststelt dat opvolging met meer doorzettingskracht opgevolgd kan worden.

Het panel heeft waardering voor de goede contacten die de opleiding onderhoudt met het werkveld. De werkveldadviescommissies bestaan uit deskundige leden, passend bij de profilering van beide locaties.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Programma

Oriëntatie

Standaard 2: Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Bevindingen

De opleiding biedt op beide locaties een eigen onderwijsprogramma aan, beide leidend tot de beheersing van dezelfde eindkwalificaties. Het onderwijs in Leeuwarden is Nederlandstalig, het onderwijs in Velp is Engelstalig.

De programma's op beide locaties zijn vormgegeven aan de hand van drie gezamenlijke uitgangspunten. Het eerste uitgangspunt is het centraal zetten van de echte wereld. Het onderwijs is ingericht rondom actuele thema's en ontwikkelingen vanuit de beroepspraktijk en bredere maatschappij. Op beide locaties werken de studenten regelmatig aan praktijkopdrachten en zijn er met regelmaat bedrijfsbezoeken om de studenten zo veel mogelijk kennis te laten maken met het werkveld. Het tweede uitgangspunt is bewust en verantwoord handelen. Uit de gesprekken met betrokken docenten blijkt dat zij de aandacht voor eigen verantwoordelijkheid aankaarten en ter discussie stellen. Ten derde wordt de opleiding gekenmerkt door een persoonlijke aanpak, in de vorm van bijvoorbeeld korte lijnen tussen studenten en docenten met elkaar en onderling.

Studenten doorlopen meerdere stages. De studenten in Leeuwarden gaan op juniorstage in het eerste jaar en op buitenlandse bedrijfsstage in het tweede jaar. In Velp gaan studenten tien weken op stage in het tweede jaar. Op beide locaties hebben de studenten een projectstage in het derde of vierde jaar en voeren ze hun afstudeeropdracht uit binnen een bedrijf.

Op beide locaties is aandacht voor het aanleren van het onderzoekend vermogen via een praktijkgerichte onderzoeksleerlijn. De onderzoeksleerlijn is systematisch opgebouwd over de verschillende leerjaren heen en bestaat bijvoorbeeld uit modules als Research and Export Plan (studiejaar 2, Velp en Leeuwarden) en Research en Advies (studiejaar 3, Leeuwarden). De opleiding sluit waar mogelijk aan bij opdrachten vanuit de lectoraten Duurzame Watersystemen, Duurzaam Bodembeheer en Gebiedsgerichte transitities naar kringlooplandbouw. De focus ligt bij de opdrachten voor de bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness op de bedrijfskundige aspecten. Opdrachten kunnen ook voortkomen uit het Applied Research Centre en in Leeuwarden is samenwerking met het Food Application Centre for Technology.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de oriëntatie en invulling van het programma voldoende waarborging bieden voor de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van praktijkgericht onderzoek. Praktijkgericht onderzoek is volgens het panel voldoende geïncorporeerd in het programma. De onderzoekslijn is volgens het panel adequaat: een onderzoekende houding en onderzoeksvaardigheden komen in verschillende modules aan bod. De opleiding heeft de afgelopen jaren de aandacht voor onderzoeksmethodologie versterkt in het onderwijsprogramma. Het panel waardeert deze toegenomen aandacht en verwacht dat de resultaten daarvan de komende jaren zichtbaar gaan worden in de eindwerken van de studenten.

Het programma biedt zeer veel ruimte voor de individuele student voor de ontwikkeling van zijn of haar vaardigheden op het gebied van de beroepspraktijk. De opleiding kent op beide

locaties een sterke praktijkgerichtheid waarbij zij veelvuldig gebruik maakt van vraagstukken uit de praktijk, constateert het panel. Het panel waardeert de sterke samenwerking en interactie met het werkveld bij de ontwikkeling van vaardigheden. Studenten krijgen door de regelmatige interactie met het beroepenveld een goed beeld van de (latere) beroepsmogelijkheden. Het panel stelt vast dat het hbo-niveau van de verschillende stages geborgd is door de stageopdrachten die gekoppeld zijn aan de eindkwalificaties.

Het panel bij de vorige visitatie raadde de opleiding aan de versterking van de onderzoekslijn en het inzetten van lectoren bij het onderwijs verder door te zetten. Het huidige panel constateert dat hierin stappen zijn gezet en dat de opleiding aandacht heeft voor een verdere versterking. Het panel ondersteunt het voornemen van de instelling om een bedrijfskundig lectoraat – op te richten voor de verdere inbedding van lectoraten in het onderwijs.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Inhoud

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Op beide locaties wordt een voltijds programma aangeboden van 240 EC. In Leeuwarden richt het programma zich met name op het (duurzame) MKB in de noordelijke helft van Nederland. In Velp legt het programma de focus op internationale handel en bedrijfskunde in de agribusiness.

In Velp is het mogelijk voor studenten van het College of Agriculture Baramati in India om na twee jaar in het eigen land, na een toelatingsprocedure, de opleiding in Velp in twee jaar af te ronden (2+2 programma). Zij sluiten aan bij het reguliere onderwijs en hebben op basis van de twee jaar in India individuele vrijstelling voor 120 EC aan modules.

Na het eerste jaar kunnen studenten overstappen van de ene locatie naar de andere. In de praktijk komt dit zelden voor. De eindkwalificaties zijn voor beide locaties in drie niveaus verkaveld over de modules. Per module zijn leerdoelen geformuleerd die zijn afgeleid van de eindkwalificaties. Van elke module is een modulehandleiding beschikbaar.

Tijdens de eerste twee jaren richt de opleiding zich vooral op de breedte van ondernemerschap en staat de rol van manager centraal. In het derde jaar wordt het adviseurschap uitgelicht en heeft de student de mogelijkheid tot het volgen van een zelfgekozen minor of projectstage. Als de studenten in het derde jaar kiezen voor de projectstage, dan kiezen ze in de eerste helft van het vierde jaar een minor. Studenten ronden de opleiding af met het afstudeeronderzoek en -verslag.

De opleiding ontwikkelt nieuwe onderwijsprogramma's op basis van het onderwijsconcept Transitiegericht onderwijs van Van Hall Larenstein (2023) voor beide locaties. Deze nieuwe programma's gaan ingevoerd worden vanaf het studiejaar 2025-2026. De hogeschool wil studenten opleiden als transitie makers die zich kunnen ontwikkelen tot transitie-experts die over (organisatie) grenzen heen werken aan integrale oplossingen die waarde toevoegen aan de wereld. De hogeschool heeft daartoe vijf kenmerken van het transitiegerichte onderwijs geformuleerd: betekenisvolle inhoud, samen

leren, actief leren, persoonlijke aandacht en goed georganiseerd onderwijs.

Overwegingen

Het panel constateert dat de opleiding bij het opleidingsprofiel en de specifieke inkleuring op de beide locaties passend onderwijs aanbiedt. De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in de modules. Er is een passende opbouw in toenemende complexiteit en zelfstandigheid. Daarnaast ziet het panel dat de docenten, door hun ervaring in het werkveld, ervoor zorgen dat er veel actuele voorbeelden uit de praktijk in het onderwijs worden verwerkt. Het panel waardeert de doorontwikkeling van de programma's richting transitiegericht onderwijs, wat een onderscheidend profiel kan opleveren.

Het valt het panel op dat het thema transitie- en verandermanagement pas laat in het programma wordt geïntroduceerd. Het panel acht een eerdere introductie bij de invoering van transitiegericht onderwijs passend en raadt de opleiding aan hier rekening mee te houden bij de ontwikkeling van het nieuwe onderwijsprogramma. Daarnaast is het bij de doorontwikkeling van het programma volgens het panel van belang dat de opleiding ontwikkelingen in theorie en actuele modellen passend bij transitie en duurzaamheid vooral in de praktijk doorgrondt, inpast in het programma en zoekt naar mogelijkheden om hier zelf aan bij te dragen, om zo de overstap naar transitiegericht duurzaam onderwijs te optimaliseren.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Leeromgeving

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de

mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Bevindingen

Het onderwijs is kleinschalig ingericht. Studenten hebben bij elke module contacturen, tijd voor zelfstudie, tijd voor groepswork en tijd voor individuele – en groepsopdrachten. Tijdens een module zijn er formatieve feedbackmomenten om de student tijdig inzicht te geven in zijn eigen leerproces, zoals het beoordelen van een plan van aanpak of conceptdocument. De studenten kunnen met voorstellen komen voor excursies, worden gestimuleerd om hier actief in mee te denken en verantwoordelijkheid te nemen en eigen keuzes te maken voor de minor en stages.

De opleiding beoogt het onderwijs zoveel mogelijk te koppelen aan de praktijk door actuele thema's en ontwikkelingen in de maatschappij te bespreken. Studenten krijgen hiermee volgens de opleiding de mogelijkheid om hun eigen visie hierop te ontwikkelen, hun eigenaarschap te versterken en een professionele houding te ontwikkelen. Ter voorbereiding op de praktijk zet de opleiding diverse simulatiespellen in op verschillende niveaus van complexiteit. Verdere voorbereiding op de praktijk vindt plaats door samenwerking binnen de opleiding en tussen opleidingen te stimuleren. In Leeuwarden vindt dit bijvoorbeeld plaats binnen het Agrofoodcluster dat bestaat uit de opleidingen Dier- en Veehouderij, Innovatieve Plantenteelt, Voedingsmiddelentechnologie en de master Innovations in Dairy and Food Chains. In Velp volgen de studenten vier modules samen met Food Technology, bijvoorbeeld op het gebied van innovatie en ondernemerschap.

De opleiding hanteert in Velp een internationale naam van de opleiding. De officiële CROHO-geregistreerde internationale naam van de

opleiding is 'Agribusiness and Business Administration'. De opleiding hanteert in haar profilering en werving recentelijk de naam 'International agribusiness and trade'. Daarnaast is het onderwijs in Velp Engelstalig. De opleiding focust zich in Velp op het internationale werkveld en heeft een internationale onderwijsomgeving ingericht met (inter)nationale studenten en -docenten die allen hun eigen ervaringen en cultuur meebrengen.

Hoewel de oriëntatie in Leeuwarden niet uitgesproken internationaal is, wil de opleiding op deze locatie ook de studenten voorbereiden voor het sterk internationaal georiënteerde werkveld. Dit doet de opleiding onder andere door in leerjaar 2 de buitenlandse stage verplicht te stellen. Daarnaast is de Engelse taal in het curriculum verweven waarbij studenten hun niveau Engels moeten laten zien door middel van het Hogeschooltaal programma. Hier worden de studenten individueel op getoetst en indien nodig krijgen de studenten extra ondersteuning.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de opleiding op beide locaties heeft gekozen voor een rijke leeromgeving die de mogelijkheid biedt om de beoogde leerresultaten te bereiken. De opleiding heeft veel aandacht voor het contact tussen studenten, docenten en het werkveld door het werken met kleinschalige en praktijkgerichte binnenschoolse en buitenschoolse werkvormen, constateert het panel. De studielast gedurende het programma is passend, stelt het panel vast op basis van gesprekken met studenten op beide locaties.

Het panel stelt vast dat de Engelstalige titel en het Engelstalige onderwijs in Velp passen bij de oriëntatie van het programma en dat het Engelstalige onderwijs een goede aansluiting op

het internationale beroepenveld biedt. De docenten beheersen het Engels adequaat.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Instroom

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

De opleiding hanteert de wettelijke toelatings-eisen en volgt het toelatingsbeleid van de hogeschool (2016). Studenten met een havo- vwo- of mbo4-diploma stromen in. Daarnaast zijn er in Velp internationale studenten met een vergelijkbare achtergrond. De internationale studenten moeten met een recent verkregen certificaat hun Engels niveau kunnen aantonen. De studenten hebben affiniteit met ondernemerschap en het groene domein, bijvoorbeeld doordat zij zijn opgegroeid in een ondernemersgezin georiënteerd op de agribusiness.

Om te zorgen dat de studenten een goede match vormen met de opleiding, biedt de opleiding iedere aspirant student de mogelijkheid om een studiekeuzecheck te doen. Aspirant studenten krijgen bij aanmelding een online vragenlijst en schrijven een korte motivatie voor de studiekeuze. Op basis hiervan krijgen zij een persoonlijk studiekeuzeadvies eventueel aangevuld met een persoonlijk gesprek.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat het Engelstalige en het Nederlandstalige programma aansluiten bij de kwalificaties van instromende studenten en dat de gehanteerde toelatingseisen realistisch zijn gezien de beoogde leerresultaten. Mede dankzij een uitgebreid voorbereidingstraject en een passende intakeprocedure sluit het programma

ook aan op de kwalificaties van de studenten die na twee jaar vanuit India instromen (2+2 programma).

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Personeel

Standaard 6: Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Bevindingen

Het (internationale) team bestaat op het moment van accreditatie uit tien docenten per locatie (Leeuwarden: 8.2 fte en Velp: 8.84 fte). De opleiding conformeert zich bij de werving van nieuwe teamleden aan het HRM-beleid van de hogeschool en stuurt daarbij op het aandeel mastergekwatificeerden. Het team kenmerkt zich volgens de opleiding door de praktijkgerichte, flexibele en praktische inslag. Iedere docent heeft eigen expertise op de verschillende gebieden van de bedrijfskundige in de agribusiness, zoals financiën, marketing, persoonlijke en organisatieontwikkeling, logistiek en supply chain management.

De hogeschool biedt verschillende mogelijkheden voor professionalisering, zoals het aansluiten bij een onderzoek bij een lectoraat of een samenwerking met living labs. Op instellingsniveau worden trainingen georganiseerd waar docenten aan kunnen deelnemen zoals studieloopbaanbegeleiding-trainingen en Basis Didactische Bekwaamheid-trainingen waarmee docenten ook hun Basiskwalificatie-Examinering behalen. In vervolg hierop kunnen docenten ook de Seniorkwalificatie-Examinering behalen. De opleiding streeft ernaar dat nieuwe docenten in hun eerste jaar starten met de didactische training als zij nog geen lesbevoegdheid hebben behaald. Daarnaast hebben docenten beschikking over een professionaliseringsbudget van naar rato veertig uur per jaar. Zo wordt er bijvoorbeeld scholing gevolgd op het gebied van feedback geven of formatief toetsen.

De hogeschool heeft beleid ontwikkeld voor duurzame inzetbaarheid van het personeel. Nieuwe medewerkers krijgen een inwerkprogramma en een buddy (senior-collega) toegewezen met wie ze kunnen meelopen en waar ze hun vragen aan kunnen stellen. Daarnaast heeft het personeel vanuit de CAO recht op duurzame inzetbaarheidsuren (DI-uren). Teamleden mogen zelf beslissen hoe zij deze uren willen inzetten, bijvoorbeeld voor het in stand houden van de goede privé-werk balans of aanvullende scholing.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de opleiding passend personeelsbeleid hanteert en voldoende mogelijkheden biedt aan docenten om zich verder te professionaliseren. Het panel waardeert de aandacht voor duurzame inzet. Het aantal docenten is ruim voldoende voor de realisatie van de Nederlands- en Engelstalige onderwijsprogramma's op de verschillende locaties. Het panel constateert dat de teams divers zijn samengesteld en dat de bij het personeel aanwezige expertise aansluit bij de eisen gesteld aan de bacheloropleiding. Sterk is volgens het panel het toenemende aantal docenten met actuele werkervaring in de beroepspraktijk die een goede verbinding kunnen leggen tussen de opleiding en de huidige beroepspraktijk. De hogeschool slaagt er daarnaast goed in de docenten te vinden voor het Engelstalige programma zodat de kwaliteit en het taalniveau geborgd is, stelt het panel vast. In Velp heeft het docententeam een internationale samenstelling, dat volgens het panel goed aansluit op de specifieke internationale focus in Velp.

Het panel van de vorige visitatie adviseerde meer docenten met een bedrijfskundige

achtergrond te werven. Het huidige panel stelt vast dat de teams zich op beide locaties kenmerken door een diverse samenstelling, aansluitend op de profilering, met voldoende docenten met een bedrijfskundige achtergrond. Gezien snelle ontwikkelingen in de domeinen bedrijfskunde en transitie vraagt het panel aandacht voor doorlopende ruimte voor docenten ten aanzien van actualiseren, bijvoorbeeld ook door verbinding met onderzoek en collega-instellingen.

Uit het gesprek met studenten en uit evaluatie-resultaten maakt het panel op dat de docenten inspirerend zijn voor de studenten. Het panel heeft waardering voor de betrokkenheid van het team van docenten bij de opleiding en de ruime aandacht voor de individuele studenten.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Voorzieningen en begeleiding

Voorzieningen

Standaard 7: De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

De hogeschool biedt de opleiding aan op haar locaties in Leeuwarden en Velp. Beide locaties bieden de nodige faciliteiten en voorzieningen die vereist zijn voor het uitvoeren van het onderwijsprogramma. Er zijn bijvoorbeeld voldoende ruimtes waar studenten individueel of in groepjes aan hun opdrachten kunnen werken.

Op beide locaties zijn mogelijkheden voor praktijkonderwijs. In Leeuwarden gebruiken de studenten de Food Hall om manueel een productieproces te doorlopen zodat zij inzicht krijgen in productieprocessen en gestimuleerd worden om een proces effectiever en efficiënter in te richten. Voor de module Ontwerp een Productiebedrijf en Managen project & nieuwe business in Leeuwarden wordt er gebruik gemaakt van het ICT-lab waar drones en sensoren ter beschikking staan. Op de locatie in Velp maken de studenten gebruik van kleinschalige laboratoria en de productontwikkelingskeuken. Daarnaast maakt de opleiding in Velp gebruik van het Greenhouse: een kas waar studenten praktische vaardigheden opdoen over hoe je verschillende gewassen op een duurzame manier kan telen.

Beide locaties zijn uitgerust met digitale voorzieningen zoals computers en een softwarepakket van de hogeschool dat beschikbaar is voor medewerkers en studenten. De studenten maken daarnaast specifiek gebruik van management games, bedrijfskundige software en de ICT-labs. In de mediatheek kunnen studenten terecht voor het lenen van hardcopy en digitale literatuur, het gebruik van computers of om

rustig te studeren. De digitale literatuur is ook vanuit thuis beschikbaar. Sinds kort is een community app beschikbaar die het eenvoudiger maakt om medestudenten te vinden en verbinding te leggen. Deze app wordt ook beschikbaar voor aanstaande studenten zodat ze de hogeschool, de zittende studenten en hun nieuwe klasgenoten nog gemakkelijker leren kennen.

Overwegingen

Het panel heeft op achtereenvolgende dagen een bezoek gebracht aan de locatie in Leeuwarden en de locatie in Velp, om zich een beeld te vormen van beide locaties. Zij stelt mede op basis van het bezoek vast dat de (materiële) voorzieningen op de locaties toereikend zijn voor de realisatie van het onderwijsprogramma. Het panel waardeert de ruime voorzieningen voor praktijkonderwijs, naast de reguliere voorzieningen. Waar een bredere kennismaking met de praktijk nodig is, zoekt de opleiding naar buitenschoolse voorzieningen, constateert het panel.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Begeleiding

Standaard 8: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

De studenten hebben gedurende de gehele opleiding studieloopbaanbegeleiding waarin het leerproces van de student centraal staat. Er wordt onder andere begeleiding geboden bij

het maken van een tijdsplanning, uiteenzetten van keuzes, ontwikkelen van een professionele houding en het nemen van verantwoordelijkheid voor een goede studiehouding en -aanpak. De begeleider blijft, als het klikt, de gehele studie dezelfde. Er zijn zowel klassikale als individuele bijeenkomsten tussen student en studieloopbaanbegeleider. Het programma bestaat uit verplichte en vrije uren. De vrije uren kunnen door de student worden ingevuld naar eigen interesse, bijvoorbeeld voor een beursbezoek of trainingen gevolgd bij de Student Training Academy.

Om de overgang voor de studenten uit India die het 2+2 programma volgen makkelijker te maken, bezoekt een docent van de opleiding de studenten al in India en is er contact met de plaatselijke mentoren. Daarnaast doen de studenten voorbereidende opdrachten, die ook nodig zijn voor toelating tot het tweede jaar in Velp.

Het panel van de vorige visitatie adviseerde de formalisering van de studieloopbaanbegeleiding verder door te zetten en te laten aansluiten bij de competentieontwikkeling van de studenten. Het huidige panel stelt vast dat de doorontwikkeling heeft plaatsgevonden en de aandacht voor persoonlijke groei in de studieloopbaanontwikkeling adequaat is gekoppeld aan bedrijfskundige vaardigheden.

De opleiding informeert studenten via verschillende kanalen. Via de portal kunnen studenten vrijwel alle informatie vinden die zij nodig hebben. Deze portal heeft ook een chatfunctie

waardoor vragen gemakkelijk kunnen worden gesteld. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van Moodle; een digitaal informatieplatform waar studenten opleidingsspecifieke informatie kunnen vinden zoals modulewijzers inclusief beoordelingsformulieren, de OER of ander studiemateriaal. In de OER staat globaal beschreven wat studenten kunnen verwachten bij toetsen en de beoordeling. In de betreffende modulehandleiding staat hierover een uitgebreide beschrijving. Beoordelingsformulieren van modules zijn vooraf beschikbaar zodat studenten vanaf het begin van de module weten waarop en hoe zij getoetst worden.

Overwegingen

De opleiding biedt volgens het panel passende studiebegeleiding. De studenten krijgen intensieve en persoonlijke begeleiding op maat, afgestemd op hun eigen wensen en behoeften. Het panel heeft waardering voor de toegankelijkheid en betrokkenheid van de docenten en studieloopbaanbegeleiders. Ook tijdens de stages hebben studenten een goed contact met docenten en begeleiders van de opleiding, constateert het panel. De informatievoorziening is volgens het panel adequaat ingericht.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Kwaliteitszorg

Standaard 9: De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Bevindingen

De hogeschool heeft kwaliteitsdoelstellingen geformuleerd waar alle opleidingen aan moeten voldoen. Medewerkers kwaliteitszorg ondersteunen de opleiding bij het in kaart brengen van interne- en externe evaluaties. Daarnaast doorloopt de opleiding eigen PDCA-cycli op programma en moduleniveau. Als blijkt dat wijzigingen in het programma gewenst of noodzakelijk zijn, dan worden deze doorgevoerd in de modulewijzer van de modules en zo nodig in de onderwijsexamenregeling voor het volgende cohort.

Op beide locaties is er een kwaliteitscoördinator die samen met het team verantwoordelijk is voor het ontwikkelen van en zorgdragen voor de kwaliteitscyclus en het stimuleren van de kwaliteitscultuur in de opleiding. De coördinator informeert het team over verbeterpunten en zorgt ervoor dat alle betrokkenen op de hoogte zijn van de actuele verbeteringen. De kwaliteitscoördinator ziet erop toe dat de modulecoördinatoren de kwaliteitscyclus doorlopen.

Voor iedere module is er een modulecoördinator. Deze is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de module, en dus het doorlopend verbeteren van de modules op basis van de module-evaluaties.

Per locatie is er een curriculumcommissie, een opleidingscommissie, een examencommissie en een toetscommissie. De curriculumcommissie is verantwoordelijk voor module overstijgende zaken zoals het opstellen van toetsplannen en adviseert de opleidingsmanager hierover.

Op beide locaties evalueert de opleiding iedere module na afloop. In Leeuwarden worden er halverwege iedere periode tips en tops formulieren uitgezet en ingevuld door deelnemende studenten van de module. Minimaal eens in de drie jaar worden modules middels een paneldiscussie geëvalueerd. De opleiding evalueert mondeling modules die vernieuwd zijn na de eerste keer aanbieden. In Velp wordt elke module minimaal eens per twee jaar geëvalueerd.

De opleiding onderhoudt contact met alumni. Zij worden bijvoorbeeld uitgenodigd om de huidige studenten een beeld te geven van de verschillende bedrijven waar oud studenten werken. Dit geeft de opleiding bovendien de mogelijkheid om te toetsen of wat de opleiding doet, aansluit bij de praktijk. Ook door middel van de HBO-monitor maakt de opleiding gebruik van de input van alumni.

De opleiding stimuleert studenten om mee te doen aan de landelijke enquête NSE. De NSE-rapportage wordt besproken in het docententeam en terugkoppeling naar de studenten vindt plaats door middel van een SLB-hoorcollege. De rapportage van NSE wordt ook besproken in de WAC. Op basis van de rapportages en besprekingen worden verbeteracties opgesteld. Deze verbeteracties komen ook op de actielijst van het team welke tijdens de teamvergaderingen aan bod blijft komen.

Ook vanuit de werkveldadviescommissies kunnen verbeterpunten komen die in de PDCA-cycli opgenomen worden. Het werkveld kijkt bijvoorbeeld mee met de curriculumontwikkeling.

Overwegingen

Het kwaliteitszorgsysteem is volgens het panel op hogeschoolniveau en voor de opleiding op beide locaties systematisch opgezet, adequaat vormgegeven en breed gedragen. De verschillende stakeholders voelen zich goed gehoord en de opleiding pakt feedback goed en snel op, constateert het panel. Er is volgens het panel een goede balans tussen informele kwaliteitszorg, met korte lijnen, en formele kwaliteitszorg.

De opleiding geeft in haar zelfevaluatie aan dat zij nog stappen kan zetten in het sluiten van de kwaliteitscyclus, zodat de opleiding nog beter gedragen en bewuste keuzes kan maken ten aanzien van de opleiding. Het panel onderschrijft deze bevinding van de opleiding. Het panel heeft bijvoorbeeld vastgesteld dat het opvolgen van aanbevelingen van de vorige visitatie vlotter en doortastender opgepakt had

kunnen worden. De opleiding is voornemens het locatie-overstijgend overleg te stimuleren. Het panel ondersteunt deze ambitie van de opleiding. Het panel verwacht vooral een grotere slagkracht bij het meer locatie-overstijgend oppakken van kwaliteits- en ontwikkelpunten, wat ook een aanbeveling was van het panel bij de vorige visitatie. Het versterken van de samenwerking van de curriculum-, opleidings- en werkveldadviescommissies van beide locaties is hierin cruciaal volgens het panel.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Toetsing

Standaard 10: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

De opleiding zet verschillende summatieve en formatieve toetsvormen in. Voorbeelden van toetsvormen zijn schriftelijke verslagen en tentamens, digitale toetsen, mondelinge presentaties, (praktijk)opdrachten, het bijhouden van portfolio's, posters en ontwerptekeningen. Per module zijn er maximaal drie toetsen, bijvoorbeeld een individueel tentamen, een samenwerkingsopdracht en een presentatie. Het werkveld heeft een adviserende rol bij de beoordeling van specifieke modules, stages en afstudeertrajecten.

De toetsvisie van de opleiding sluit aan op de toetsvisie van de hogeschool. Deze bestaat uit twee hoofdpunten: competentiegerichtheid en diversiteit. Een uitgangspunt voor de toetsing is dat zowel de vorm als de inhoud zoveel mogelijk gericht zijn op de echte wereld. De opleiding vindt het belangrijk dat studenten zowel met groepsproducten als met individuele producten getoetst worden omdat in de praktijk ook zowel samen als zelfstandig gewerkt dient te worden.

In de OER is per competentie vastgelegd wat de leerdoelen zijn per niveau, onderverdeeld in kennis, vaardigheden en attituden. Dit geldt als basis voor de opzet van de modules, bijbehorende leerdoelen en daaruit afgeleide toetsen.

De examinerator maakt aan de hand van het toetsplan eerst een globaal toetsontwerp, daarna wordt een toetsmatrijs opgesteld. Aan de hand van de toetsmatrijs wordt de toets geconstrueerd en afgenomen. Voor schriftelijke toetsen zijn er feedback momenten waarop studenten hun toetsen kunnen inzien. Voor

verslagen krijgen de studenten beoordelingsformulieren waarop ze kunnen nagaan hoe hun verslag beoordeeld is. De toetsresultaten worden door de examinerator geanalyseerd en (met het moduleteam) geëvalueerd.

De opleiding heeft op beide locaties een examencommissie gezamenlijk met de andere opleidingen in de agri- en foodsector. Er vindt locatie overstijgend overleg plaats tussen deze examencommissies. Beide examencommissies bestaan uit een voorzitter, secretaris, ambtelijk secretaris, vertegenwoordigers van de verschillende opleidingen en een extern lid. De examencommissie heeft haar wettelijke taak omtrent het borgen van de kwaliteit van de toetsen en examens per locatie gemandateerd aan een toetscommissie. De toetscommissie werkt controlerend en bewaakt de validiteit, betrouwbaarheid en inzichtelijkheid van toetsen nadat de toetsen zijn afgenomen. De toetscommissie werkt met een meerjarenplan voor de uitvoering van kwaliteitschecks en streeft ernaar om per opleiding jaarlijks een kwart van het aantal toetsen te checken, opdat in vier jaren het volledige toetsprogramma van een opleiding is gecheckt.

Examinatoren moeten toetsbekwaam zijn. Om de toetsbekwaamheid aan te tonen is een basiskwalificatie-examinering (BKE) vereist. Alle examinatoren van de opleiding beschikken over de kwalificatie. Daarnaast dienen examinatoren die in het afstudeerprogramma beoordelen een opleiding op masterniveau te hebben.

In modules wordt er informeel door docenten gekalibreerd. Door BKE en SKE scholing is kalibreren hen eigen geworden en door de relatief kleine teams vinden docenten elkaar snel. Afstudeerwerken worden zowel intern en extern

gekalibreerd. Zo vindt er locatieoverstijgend kalibratie plaats en worden in Leeuwarden projectvoorstellen van een afstudeerwerk in een projectvoorstellencommissie besproken waardoor er bij iedere student kalibratie plaatsvindt. Externe kalibraties worden indirect via de afstudeeropdrachten van studenten gedaan en daarnaast direct met zusteropleidingen vanuit de HAS Green Academy en Aeres binnen het LOO.

Op beide locaties zijn afgelopen jaren verbeteringen gemaakt. In Velp is de opleiding de afgelopen jaren volop bezig geweest met het verbeteren van de documentatie rondom het toetsplan en het versterken van de constructieve alignment tussen competenties, toetsen en onderwijsactiviteiten.

Het nieuwe onderwijsprogramma volgens het onderwijsconcept Transitiegericht Onderwijs heeft als insteek om minder toetsen aan te bieden. De opleiding verwacht dat de administratielast hierdoor zal verminderen.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de opleiding op beide locaties een passende variatie aan toetsvormen toepast. De toetsen zijn van het juiste niveau, en hebben over het algemeen een aantrekkelijke, bij het werkveld passende vorm en inhoud, stelt het panel vast.

Het panel begrijpt het voornemen van de opleiding om in het nieuwe programma het grote aantal toetsen te verminderen maar raadt wel aan om goed te monitoren wat het effect is op de studeerbaarheid van het programma en de variatie in toetsvormen. De huidige variatie in toetsvormen en de regelmatige toetsing zijn sterke punten van het huidige toetsprogramma, constateert het panel.

Het panel constateert dat de opleiding adequate maatregelen treft om de kwaliteit van de toetsing te borgen. Het panel concludeert daarnaast op basis van de gesprekken en de documentatie dat de examencommissies samen met de toetscommissies hun taak om de kwaliteit van toetsen en tentamens te borgen voortvarend oppakt. Verder is het panel van mening dat de hogeschool beschikt over een goed ingericht gestandaardiseerd systeem voor de ontwikkeling en beoordeling van toetsen, waardoor de validiteit en betrouwbaarheid van toetsen is gegarandeerd.

Het panel bij de vorige visitatie raadde aan de versterking van de toetsing door te zetten en te zorgen voor regelmatige kalibratie. Het huidige panel stelt vast dat de opleiding de afgelopen jaren heeft geïnvesteerd in de kwaliteit van toetsing met voldoende aandacht voor bijvoorbeeld kalibratiesessies, en dat de opleiding voornemens is het aantal kalibraties verder te vergroten.

Het panel adviseert de opleiding om bij de eindwerken duidelijker te beschrijven en inzichtelijk te maken hoe de twee examinatoren tot een onafhankelijk oordeel komen. Op basis van de schriftelijke stukken was dit voor het panel onvoldoende inzichtelijk. Het panel vindt het positief dat de opleiding richtlijnen aanscherpt rond bijvoorbeeld de omgang met grote verschillen in oordelen tussen de twee examinatoren. Het panel raadt daarbij aan om de nieuwe procedures voldoende transparant te communiceren met alle betrokkenen.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 11: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Bevindingen

Studenten tonen de realisatie van de beoogde leerresultaten aan met een individuele integrale afstudeeropdracht. Dit is een praktijkgericht onderzoek met als eindresultaat een beroepsproduct dat toepasbaar moet zijn in de praktijk. Studenten voeren de opdracht grotendeels in de praktijk uit. De student gaat zelf op zoek naar een externe (inter)nationale opdrachtgever. Studenten kunnen in hun zoektocht ook gebruik maken van (het netwerk van) de afstudeercoördinator, docenten en lectoraten. Studenten hebben ook de mogelijkheid om hun afstudeeropdracht vorm te geven door een eigen bedrijf op te starten. Daarnaast hebben studenten in Leeuwarden de mogelijkheid om een bedrijfstraject te volgen bij accountants.

De student rondt de afstudeeropdracht af met een rapportage, een presentatie en een beoordelingsgesprek. De drie onderdelen van de afstudeeropdracht worden apart beoordeeld, moeten alle drie voldoende zijn en tellen even zwaar voor het eindcijfer. De opdrachtgever wordt ook gevraagd om input te geven via een beoordelingsformulier. Dit wordt als advies meegenomen door de twee examinatoren in de definitieve beoordeling.

De opleiding beoogt op verschillende manieren de kwaliteit van de eindwerken te borgen. Er vinden reviews plaats door de examencommissie, er wordt locatie overstijgend gekalibreerd en er vinden kalibraties met andere hogescholen plaats. Zowel in Leeuwarden als Velp worden projectvoorstellen van studenten voorafgaand aan de start van de afstudeeropdracht

beoordeelt door meerdere examinatoren voordat de student toestemming krijgt.

In 2023 hebben de examencommissies in Leeuwarden en Velp hun jaarlijkse review gedaan over diverse afstudeerwerken. Hierbij waren er kritische opmerkingen over het niveau van enkele afstudeerwerken in Velp, specifiek ten aanzien van de onderzoeksmethodologie. Daarnaast zagen de commissies voor beide locaties ontwikkelpunten bij het invullen van de beoordelingsformulieren en het onderbouwen van het eindoordeel. Het advies van de examencommissie was om meer in te zetten op kalibratie en een structuur te ontwikkelen waardoor de waardering evenwichtiger en inzichtelijker wordt. De opleiding heeft dit advies overgenomen. Er is met de betrokken examinatoren gesproken en instructie gegeven hoe om te gaan met het beoordelingsformulier. Daarnaast is er een kolom aan het beoordelingsformulier toegevoegd om meer ruimte te geven aan deze onderbouwing. Dit is vervolgens ook breder besproken in het teamoverleg. De aandacht voor toegepaste onderzoeksmethodologie in het voortraject van het afstuderen is in Velp vergroot door extra lessen aan te bieden in een module voorafgaand aan het afstudeertraject.

Uit de HBO-Monitor (2022) blijkt dat een meerderheid van de alumni voorafgaand aan afstuderen al een baan had of deze kort na afronding van hun opleiding vond, zowel nationaal als internationaal. 80% vindt dat hun functieniveau aansluit bij het opleidingsniveau. Een beperkt aantal studenten kiest voor een aansluitende masteropleiding.

De opleiding beschikt over een groot netwerk van alumni. Er is voor iedere locatie een LinkedIn-pagina. De alumni leveren via gastlessen,

stageplaatsen, excursies, afstudeeropdrachten en projecten een bijdrage aan het onderwijs. De opleiding is voornemens het betrekken van de alumni bij de opleiding verder te versterken.

Overwegingen

Om zich een oordeel te vormen over het eindniveau van de studenten, heeft het panel in totaal vijftien recente afstudeeronderzoeken gelezen en de beoordelingen van deze werken ingezien. De steekproef bevatte de eindwerken van tien studenten uit Leeuwarden en van vijf studenten uit Velp met een variatie aan cijfers. Bij de eindwerken van studenten uit Velp zijn twee eindwerken van studenten uit India die deelnamen aan het 2+2 programma. Het panel stelt vast dat de afstudeerwerken, op één na, getuigen van het bachelorniveau. In de onderzoeken is voldoende onderzoekend vermogen zichtbaar. De kwaliteit van de werken varieert, waarbij het gegeven cijfer over het algemeen correspondeert met het oordeel van het panel over de kwaliteit. Het valt het panel wel op dat over de gehele linie de werken taalkundig aan de zwakke kant zijn. Ook is de toegepaste onderzoeksmethodologie niet altijd onderbouwd of wordt door de student beperkt op de gekozen methodologie gereflecteerd. Het eindwerk dat volgens het panel niet aan het bachelorniveau voldoet, komt niet tot de kern van de onderzoeksvraag en is methodologisch zwak.

De onderbouwing van het oordeel blijkt volgens het panel beperkt uit de beoordelingsformulieren. Dit komt overeen met bevindingen van de examencommissies bij hun review in 2023. Het panel verwacht dat de onderbouwing op orde zal zijn bij het in gebruik nemen van het vernieuwde beoordelingsformulier en raadt de opleiding aan goed te monitoren of examinatoren uit de voeten kunnen met dit nieuwe formulier.

Het panel waardeert de voornemens van de opleiding om bij de vernieuwing van het onderwijsprogramma ook het afstudeertraject te herinrichten en studenten andere mogelijkheden te bieden voor het aantonen van de eindkwalificaties, aansluitend bij het transitiegerichte onderwijs. Het panel raadt de opleiding aan voor de herinrichting van de afstudeerfase helder te formuleren hoe de eindkwalificaties zich verhouden tot transitiegerichte competenties en van daaruit de rol en de aard van de eindwerken in te richten, met een mogelijk andere plek voor het aftoetsen van de onderzoeks-competenties dan nu het geval is.

De opleiding onderhoudt warme contacten met alumni en heeft goed zicht op het werkveld waar zij terechtkomen en de aansluiting op de opleiding, constateert het panel.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan deze standaard.

Bijzonder kenmerk ‘Duurzaam hoger onderwijs’

De opleiding heeft het bijzonder kenmerk ‘Duurzaam hoger onderwijs’ aangevraagd. De opleiding is ervan overtuigd dat zij met het opleidingsprogramma een bijdrage levert aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de hogeschool en van het werkveld en dat zij daarin onderscheidend is. Dit kenmerk is bij deze accreditatie door het visiterende panel ook beoordeeld. Voor de beoordeling heeft het panel de zelfevaluatie met bijlagen en de duurzaamheidsrapportage van de opleiding doorgenomen en in de gesprekken ook de criteria van het kenmerk getoetst. In dit hoofdstuk geeft het panel voor ieder van de drie criteria van het beoordelingskader (Bijzondere kenmerken nadere uitwerking, 2017) haar bevindingen en overwegingen. Het panel sluit af met het eindoordeel.

Criterium 1. Onderscheidend karakter

Het te beoordelen kenmerk is onderscheidend voor de opleiding in relatie tot relevante opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Toelichting: De opleiding toont aan dat het te beoordelen kenmerk een onderscheidend, maar niet noodzakelijk uniek, karakter heeft ten opzichte van relevante en vergelijkbare opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs.

Bevindingen

In de SustainaBul, de jaarlijkse duurzaamheidsranglijst voor hoger onderwijsinstellingen, staat de hogeschool van Hall Larenstein de laatste jaren bovenaan met een hoge ranking. De deelnemende onderwijsinstellingen worden beoordeeld op de thema's duurzaamheid in het onderzoek, het onderwijs, de bedrijfsvoering en de integrale benadering.

De hogeschool heeft de afgelopen tien jaar in opeenvolgende instellingsplannen verwoord dat duurzaamheid een kernwaarde is voor de hogeschool. Het huidige instellingsplan 2022 – 2025, ‘Groeien als experts in transitie’, is nog meer richtinggevend geworden door transitie naar een duurzame wereld een leidend principe te maken voor het hogeschoolbeleid. Vanuit de missie, verkort weer te geven als ‘bijdragen aan

de duurzame wereld van morgen’, zet de hogeschool vier transitie centraal:

1. Klimaatverandering vraagt een transitie naar adaptatie en mitigatie;
2. Duurzame landbouw en voedsel vraagt een transitie naar een duurzame keten;
3. Een transitie naar duurzaam waterbeheer om goed leven met het water mogelijk te maken;
4. Biodiversiteit en (dieren)welzijn in landelijke en stedelijke gebieden vragen een transitie naar een duurzame leefomgeving.

In deze missie is de ambitie om studenten van alle opleidingen transitievaardig te maken met een samenhangend pakket van inhoudelijke, sociale, economische en persoonlijke vaardigheden. Dit is ook de basis voor het vanaf 2025 uit te rollen onderwijsconcept Transitiegericht onderwijs. De bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness sluit aan op de missie van de hogeschool en ontwikkelt een nieuw onderwijsprogramma volgens het onderwijsconcept Transitiegericht onderwijs.

De opleiding ziet studenten en afgestudeerden als ‘change agents’. Dat wil zeggen, dat zij in staat zijn veranderingen te realiseren richting duurzame bedrijfsvoering, ketens en kringlopen. De opleiding hanteert hierop aansluitend de volgende missie met betrekking tot duurzaamheid: ‘De opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness heeft als missie het opleiden van open

minded, doelgerichte ondernemers en bedrijfskundigen op bachelor niveau, die bewust vanuit hun eigen rol bijdragen aan de ontwikkeling van duurzame agri-foodketens and businesses. Afgestudeerden worden 'duurzame ondernemers', 'ondernemers voor duurzaamheid' of 'duurzame bedrijfskundigen', die een sturende rol kunnen vervullen in de (internationale) agri-food and flower sector.'

Het landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness uit 2021 ligt ten grondslag aan het onderwijsprogramma. In dit document wordt ingegaan op de noodzaak tot verduurzaming van bedrijven, producten en processen om te komen tot een duurzamere samenleving. In vier van de tien eindkwalificaties worden duurzaamheidsaspecten zoals circulaire economie, veilige en duurzame voedselproductie, MVO, duurzame en verkorte ketens, duurzaam ondernemen en ethisch handelen expliciet benoemd. Het hogeschoolbeleid is samen met de kaders van het landelijk opleidingsprofiel, medebepalend voor hoe duurzaamheid in het programma is ingebed.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de hogeschool zich met de actiegerichte transitiebenadering op het gebied van duurzaamheid van andere instellingen voor hoger onderwijs onderscheidt. De opleiding volgt de missie van de hogeschool ten aanzien van duurzaamheid, met de ontwikkeling van het nieuwe onderwijsprogramma volgens het onderwijsconcept transitiegericht onderwijs. In de missie van de opleiding is daarnaast nadrukkelijk aandacht voor het opleiden van duurzame ondernemers. In het landelijk profiel is ruim aandacht voor duurzaamheidsaspecten en verduurzaming. Het panel concludeert dat hoewel alle opleidingen in het domein Bedrijfskunde en agribusiness het landelijk profiel volgen en (daarmee) aandacht hebben voor

duurzaamheid, de opleiding zich onderscheidt door een verdergaande nadruk op de bijdrage van studenten aan het vormgeven van een transitie naar een duurzame wereld. Deze expliciete ambitie gaat zich vooral manifesteren bij de invoering van het nieuwe onderwijsprogramma maar komt nu ook al terug in het huidige beleid, de beoogde leerresultaten en manifesteert zich in voorbeelden van studenten, docenten en werkveld, constateert het panel.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan dit criterium.

Criterium 2. Concretisering

De gevolgen van het te beoordelen kenmerk voor de kwaliteit van het onderwijs zijn geoperationaaliseerd aan de hand van de relevante standaarden van het Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland.

Toelichting: In de beoordeling moet de operationalisering van het bijzonder kenmerk aangegeven worden voor de relevante standaard(en). Indien een bijzonder kenmerk inhoudelijk samenhangt met meerdere standaarden van het kader, dan moet voor al die standaarden een concrete en afgeronde beoordeling van het kenmerk opgenomen zijn.

Bevindingen

In Velp is bewust en verantwoord met de wereld omgaan onderdeel geworden van de studieloopbaanbegeleiding. In het eerste jaar is dit gericht op bewustwording van (eigen) duurzaamheid. In het tweede en derde jaar reflecteren de studenten op de duurzaamheidsaspecten uit de modules en in hun portfolio verwerken ze hoe dit kan worden toegepast tijdens bijvoorbeeld hun projectstage, afstuderen en later in het werkveld. De opleiding heeft het Inner Development Goals-raamwerk aan de

studieloopbaanbegeleiding gekoppeld waarin groei, ontwikkeling, houding, soft skills en de eigen plaats in de wereld centraal staan.

In het onderwijs is veel aandacht voor het opleiden tot transitie makers. Studenten verschillen in hun perspectief rond duurzaamheid. De opleiding stimuleert de studenten in de lessen en in opdrachten om de vraagstukken vanuit verschillende perspectieven te bekijken met respect voor de ander. De hogeschool is zo een veilige oefen- en leeromgeving.

Duurzaamheid is in het onderwijs veelvuldig aanwezig. Op beide locaties kenmerkt een aantal modules zich door een expliciet duurzaamheidskarakter. Bij de ontwikkeling van het nieuwe onderwijsprogramma volgens het concept transitiegericht onderwijs is de opleiding voornemens om de volgende stap te zetten en bij te dragen aan één of meer transities richting een betere wereld. De opleiding omarmt de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties als kompas voor duurzame en rechtvaardige ontwikkeling. De bijbehorende Inner Development Goals geven aan welke specifieke kwaliteiten en vaardigheden nodig zijn om de transities te ondersteunen en te versnellen. De opleiding geeft daarom de Inner Development Goals een plaats in het transitiegericht onderwijs.

Ook in het onderzoek is duurzaamheid een veel terugkerend thema. De opleiding heeft tot nu toe geen eigen lectoraat; de ambitie is er voor een lectoraat op het gebied van bedrijfskunde. De opleiding geeft aan dat het besef groeit dat transitievraagstukken vrijwel altijd een belangrijke bedrijfskundige component hebben, zoals nieuwe bedrijfs- en verdienmodellen, duurzame ketenontwikkeling of verandermanagement. Vier docenten van de locatie Leeuwarden zijn rechtstreeks betrokken bij onderzoek van de

lectoraten 'Climate smart dairy value chains', 'Duurzame watersystemen', 'Gebiedsgerichte transitie naar kringlooplandbouw', 'Weidevogels' en 'Eiwittransitie'. Eén van deze docenten vervult expliciet de rol als verbinder tussen onderzoek en onderwijs. Hierdoor worden lectoraatsprojecten sterker verbonden aan onderwijsseenheden. In Velp is er verbinding met het lectoraat Regional Transitions towards Circular Agriculture. Een docent participeert als docent-onderzoeker in de kenniskring van het lectoraat en in onderzoeksprojecten. Bij de projecten zijn ook studenten betrokken. De opleiding is voornemens om de verbinding met lectoraten nog sterker en structureler in te bedden in het onderwijsprogramma. Er zijn ook gezamenlijke initiatieven voor duurzaamheidsonderzoek met de strategische partner Baramati Agricultural College in India.

De duurzame inzetbaarheid van het personeel heeft de aandacht van de opleiding. De opleiding volgt daartoe het hogeschoolbeleid. Nieuwe medewerkers binnen het team krijgen een passend inwerkprogramma en een buddy (senior-collega) toegewezen met wie ze kunnen meelopen en aan wie ze hun vragen kunnen stellen. Daarnaast heeft het personeel vanuit de CAO recht op duurzame inzetbaarheidsuren (DI-uren). Teamleden mogen zelf beslissen hoe zij deze uren willen inzetten, bijvoorbeeld voor het in stand houden van de goede privé-werk balans of aanvullende scholing.

Studenten hebben vrije keuze in het kiezen van het thema van hun afstudeeropdracht. De opleiding geeft aan dat studenten hierbij regelmatig voor duurzame thema's kiezen. Zo hebben de studenten bijvoorbeeld gewerkt aan kaders voor regeneratieve landbouw in opdracht van een agrarische coöperatie, een marketingonderzoek voor een duurzame voedselproducent, een marktonderzoek voor verdere ontwikkeling

van een eigen bedrijf gericht in de duurzame techniek en het verduurzamen van zaadproductie processen voor een zadenproducent. Daarnaast beveelt de opleiding de studenten aan om een externe omgevingsanalyse uit te voeren waarmee bewust handelen onderdeel wordt van de afstudeeropdracht.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de opleiding het kenmerk Duurzaam hoger onderwijs heeft geoperationaliseerd, met name ten aanzien van de standaarden onderwijsleeromgeving, personeel, begeleiding en gerealiseerde leerresultaten. De opleiding laat in presentaties, in de gesprekken en in de documentatie veel voorbeelden zien van de verwevenheid van duurzaamheid in de onderwijsmodules en in opdrachten. Het panel waardeert de bijzondere aandacht voor duurzaamheidsaspecten in de studieloopbaanbegeleiding in Velp en raadt de opleiding aan te overwegen dit ook te versterken in Leeuwarden. Het personeelsbeleid en de uitvoering daarvan door de opleiding borgen een duurzame inzetbaarheid. Zowel tijdens de projectstage als bij het afstuderen is het aandeel van duurzame onderwerpen in de loop van de jaren toegenomen, stelt het panel vast. Wel adviseert het panel om de aandacht voor duurzaamheidsthematieken minder vrijblijvend te laten zijn in het afstudeerwerk; er is volgens het panel nog te vaak sprake van een beperkte invulling daarvan.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan dit criterium.

Criterium 3. Relevantie

Het te beoordelen kenmerk is van wezenlijk belang voor de aard van de opleiding.

Toelichting: Het te beoordelen kenmerk is voldoende herkenbaar binnen de opleiding en levert een relevante bijdrage aan de vergroting en verscherping van de keuzemogelijkheden voor studenten en de arbeidsmarkt.

Bevindingen

Vanuit de overtuiging dat de transitie naar een duurzamere samenleving noodzakelijk is voor de Agrofoodsector, zorgt de opleiding voor veel aandacht voor duurzaamheid in het onderwijs. De afgestudeerde bedrijfskundige heeft kennis opgedaan over duurzame bedrijfsvoering en begrijpt de urgentie van transitie. Het systeemdenken wat in de opleiding centraal staat, helpt volgens de opleiding bij het vinden van oplossingen voor het bedrijfsleven en lokale overheden om te kunnen anticiperen dan wel reageren op de gevolgen die klimaatverandering en uitputting van natuurlijke hulpbronnen met zich meebrengen.

Overwegingen

Tijdens de gesprekken merkte het panel op dat het betrekken van duurzaamheidsaspecten bij bijvoorbeeld het uitvoeren van opdrachten gangbaar en logisch is voor studenten, en actief wordt gestimuleerd door de docenten. Betrokkenen uit het werkveld, waar het panel mee sprak, overtuigden het panel van de impact die afgestudeerden en alumni hebben op het nadenken over verduurzaming in bedrijven. Studenten en alumni betrekken volgens de betrokkenen opvallend vaak duurzaamheidsaspecten in hun analyses en leveren hiermee een relevante bijdrage. Het panel concludeert dat het kenmerk Duurzaam hoger onderwijs zeer herkenbaar is in de opleiding en in het handelen van studenten en alumni.

Deze overwegingen in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan dit criterium.

Conclusie kenmerk 'Duurzaam hoger onderwijs'

De overwegingen op de drie criteria in ogenschouw nemend, beoordeelt het panel dat de opleiding voldoet aan alle criteria van het bijzonder kenmerk 'Duurzaam hoger onderwijs'. De aandacht voor duurzaamheid is al meer dan

tien jaar expliciet aanwezig in de opleiding en zal zich na de invoering van het onderwijsconcept transitiegericht onderwijs verder ontwikkelen. Op die grond geeft het panel een positief advies rond het afgeven van het kenmerk voor de opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness van hogeschool Van Hall Larenstein.

Bijlage 1: visitatiepanel

dr. ir. A.F. (Ab) Groen, voorzitter

Bestuurder GOO opvang en onderwijs, toezichthouder woningcorporatie en vo-school en adviseur.
NVAO-getraind voorzitter voor AeQui

prof. dr. em. J. (Jan) Jonker, lid

Professor sustainable entrepreneurship, strategy and business modelling, Radboud Universiteit Nijmegen

A.M. (Gerry) Lid Kouwenhoven, MBA, lid

Associate lector Investeren in Circulaire land- & tuinbouw, Hogeschool Inholland

Ing. J.W. (Jan Willem) Tolhoek, lid

DGA en recruiter bij FreshRecruitment

K. (Kristie) Nkenné Conings, student-lid

Student Bachelor Rechten aan KU Leuven

Het panel werd ondersteund door drs. Linda van der Grijspaarde, gecertificeerd secretaris

Alle panelleden hebben een verklaring van onafhankelijkheid en onpartijdigheid ingevuld, ondertekend en deze zijn ingeleverd bij NVAO.

Bijlage 2: bezoekprogramma

Donderdag 25 april 2024: locatie Leeuwarden

11.45-12.30	Ontvangst en lunch	
12.30-12.45	Intern overleg panel	
12.45-13.30	Managementgesprek gesprek inclusief pitch	2 directeuren onderwijs 2 opleidingsmanagers 2 docenten
13.30-14.15	Rondleiding met Opleiding in Actie	Student en opleidingsmanager
14.15-15.00	Studentengesprek Leeuwarden	5 studenten
15.00-15.15	Pauze	
15.15-16.00	Gesprek met examencommissie, Kwaliteitszorg (Zorgen en Borgen)	Velp: Voorzitter examencommissie en toetscommissie Secretaris toetscommissie Lid examencommissie/opleidingscommissie/kwaliteit Leeuwarden: Lid toetscommissie Lid examencommissie
16.00-16.15	Pauze	
16.15-17.00	Werkveld en Alumni	Medewerker Agrifac Machinery Medewerker Sonac Burgum
17.00-17.15	Intern overleg panel	
17.15-17.30	Afsluiting/aandachtspunten	2 opleidingsmanagers

Vrijdag 26 april 2024: locatie Velp

09.00-09.45	Ontvangst auditoren Met om 09.30 Pitch (max. 10 min)	
09.45-10.45	Rondleiding met Opleiding in Actie	2 studenten
10.45-11.00	Pauze	
11.00-12.00	Docenten, inclusief eindniveau en opleidingscommissie	Velp: Docent, 2+2 coördinator 2 Docenten Docent, lid opleidingscommissie Leeuwarden: Docent, afstudeercoördinator Docent, SLB-coördinator Docent, curriculum coördinator Docent
12.00-13.00	Lunch	
13.00-13.45	Studenten Velp	6 studenten (waarvan 2 van het 2+2 programma met India)
13.45-14.00	Pauze	
14.00-15.30	Overleg Panel	
15.30-16.00	Terugkoppeling	
16.00	Afsluiting	

Er is op 23 april gelegenheid geweest voor een online spreekuur. Hier is geen gebruik van gemaakt.

Op initiatief van de opleiding zal een ontwikkelgesprek plaatsvinden in de loop van 2024. De resultaten van dit ontwikkelgesprek hebben geen invloed op de in dit rapport weergegeven beoordeling.

Bijlage 3: aanbevelingen vorige visitatie

Het panel van de vorige visitatie gaf in 2018 enkele aanbevelingen. In onderstaande tabel is de stand van zaken opgenomen zoals beschreven door de opleiding zelf. Het panel bespreekt de opvolging van de aanbevelingen waar relevant bij de betreffende standaarden.

Aanbevelingen	Stand van zaken
Zet de verbeterlijnen door en zorg voor goede afstemming tussen beide locaties.	Afstemming tussen beide locaties vindt plaats op verschillende niveaus, zowel formeel als informeel. Onderwijsdirecteuren ontmoeten elkaar in de HVHL-overlegstructuur en hebben daarnaast veelvuldig informeel contact. Opleidingsmanagers spreken elkaar in ieder geval maandelijks over inhoudelijke en organisatorische kwesties. Op docenteniveau waren docenten uit Velp de afgelopen jaren actief in Leeuwarden, zij vormden daarmee linking-pin tussen beide locaties. Daarnaast zijn er verschillende gemeenschappelijke teamdagen georganiseerd om inhoudelijk af te stemmen. Hierbij is er ook ruimte gegeven aan informele uitwisseling. Sinds 2021 is er periodiek overleg tussen de examencommissies van beide locaties (daarvoor was er sprake van 1 examencommissie met 2 kamers).
Versterk de profilering van de opleiding met een focus op het eigen onderwijs en breng dat krachtig naar buiten voor het aantrekken van meer studenten.	Beide opleidingsteams zijn zeer actief op het gebied van werving. Scholen worden bezocht, gastlessen gegeven, en er wordt aangehaakt bij decanenbijeenkomsten. De wijze van communicatie en presentatie wordt continu geëvalueerd en verbeterd. In Velp wordt er, naast aandacht voor internationale werving, geïnvesteerd in bekendheid in de regio. Op meer strategisch niveau is er in 2021 een traject gestart met bureau De Positioneerders. Conclusie hieruit was dat de bedrijfskundig-geïnteresseerde student HVHL slecht weet te vinden en dat het wellicht verstandig is om deze doelgroep op een andere manier te gaan benaderen. Er zit namelijk zeker potentieel bij de grote groep bedrijfskundig-geïnteresseerden die nu naar grote instellingen zoals HAN en NHL Stenden gaan. Het traject om deze conclusie te vertalen in wervingsbeleid is nog niet afgerond.

Aanbevelingen	Stand van zaken
Formuleer een meer gezamenlijk missie en visie, waarbij de 'couleur locale' van beide locaties tot hun recht komen. Het specifiek benoemen van eigen accenten (duurzaamheid in Leeuwarden en circulaire economie in Velp) kunnen de eigen profilering binnen het landelijke profiel versterken. De opleiding kan daarbij goed gebruik maken van de eigen alumni en werkveldcontacten om meer ingang te krijgen in aanpalende sectoren, zoals agrarische accountancy en voedingsmiddelenindustrie.	Tijdens een gezamenlijke teamdag is een visie geformuleerd waar beide locaties zich in herkennen. Daarnaast is in Leeuwarden in meerdere teamsessies de eigen kleur duidelijker naar voren gebracht. Zo is er in het programma meer nadruk gekomen op de 'zachte vaardigheden' om in te spelen op de trend die zichtbaar is in het bedrijfsleven (zoals gebleken is uit o.a. de WAC-bijeenkomsten) en is daar een gespecialiseerde docent voor ingezet. De oriëntatie voor Velp is meerdere keren besproken in het team en vastgelegd in het course document.
Werk voor beide locaties vanuit de nieuwste set leerresultaten/eindkwalificaties opdat direct helder is dat studenten van beide locaties tot hetzelfde worden opgeleid. Het maakt ook de afstemming tussen beide locaties inzichtelijker en makkelijker.	We werken op beide locaties met dezelfde eindkwalificaties uit LOP 2021. Er zijn op beide locaties gedetailleerde toetsplannen opgesteld in een vergelijkbaar format. Hiermee is afstemming gemakkelijker en inzichtelijker.
Zet de versterking van de onderzoeksleerlijn door, met aandacht voor kort en bondig rapporteren. Zet het voornemen door om meer lectoren bij het onderwijs te betrekken.	De onderzoeksleerlijn heeft meer aandacht gekregen. In het programma en bij het afstuderen is de verbinding met de lectoraten versterkt. Per locatie is er een docent verbonden aan onderzoek van lectoraten en deze geeft regelmatig een update in teamoverleggen. Ook verbinden deze docenten de studenten in modules aan onderzoeken vanuit de lectoraten.
Met meer gerichte focus en menskracht kan de opleiding zich duidelijker presenteren en meer studenten werven. Het panel adviseert dit te ondersteunen met de werving van meer docenten met een bedrijfskundige achtergrond.	In Leeuwarden is er door natuurlijk verloop ruimte gekomen voor nieuwe docenten met een bedrijfskundige achtergrond en die ruimte is ook als zodanig benut. In Velp kenmerkt het team zich, naast een duidelijke bedrijfskundige focus, door een hele diverse en internationale samenstelling. Op beide locaties sluit de samenstelling van het team prima aan op de gekozen profilering.

Aanbevelingen	Stand van zaken
Breng focus aan in het teamplan vanuit onderlinge reflectie en centrale aansturing vanuit het management. Maak de koers voor de opleiding helder, prioriteer en versterk de facilitering (mensen en middelen) voor de taakuitvoering. Werk aan de werving van meer docenten met een bedrijfskundige achtergrond en recente praktijkervaring.	Er wordt gewerkt met jaarplannen op locatie en op opleidingsniveau (per locatie). De organisatiestructuur is, ten opzichte van de vorige accreditatie, gewijzigd. Er is nu een opleidingsmanager die valt onder directeur onderwijs van de locatie. Dit heeft meer helderheid gebracht.
Maak duidelijk naar alle betrokkenen wat de plannen en uitvoeringstermijn zijn betreffende de eventuele verhuizing van locatie Velp naar Leeuwarden.	De verhuizing is niet doorgedaan.
Zet de formalisering van de studieloopbaanbegeleiding in Velp door en laat dit meer aansluiten op de competentieontwikkeling bij studenten.	We volgen hier het HVHL brede beleid. Via de HVHL Academy kunnen SLB'ers professionaliseringsprogramma's volgen waar veel gebruik van wordt gemaakt. In Velp is het SLB-programma onder de loep genomen en volgens het Inner Development Goals raamwerk waarin persoonlijke groei en ontwikkeling centraal staan, gekoppeld aan verschillende bedrijfskundige vaardigheden zoals managementvaardigheden, evenement organisatie, samenwerken of creatief presenteren.
Zet de kwaliteitsborgingscyclus meer door naar programmaniveau en maak een heldere connectie met de doelen en acties in het teamplan. Breng daarbij prioritering aan in de ambities en doelen.	In beide teams zijn kwaliteitscoördinatoren aangewezen. De afgelopen jaren is er grote vooruitgang geboekt en daarmee hebben we meer grip gekregen op kwaliteitszorg. Daartoe hebben wij in het team veel aandacht besteedt aan het expliciet beschrijven van de visie. Curriculumcommissie is eigenaar geworden van het course document en het toetsplan. De kwaliteitscoördinator bewaakt de PDCA-cycli. De examencommissie en geman-deerde toetscommissie zijn stevig gepositioneerd en doen hun werk naar behoren.

Aanbevelingen	Stand van zaken
Zet de versterking van de toetsing en de onderzoeksleerlijn vooral door en zorg voor regelmatige kalibratie tussen docenten, met aandacht voor de uitvoering van de beoordelingen, het noteren van feedback, hantering van de beoordelingsformulieren en de goedkeuring en beoordeling van de afstudeeropdrachten en –werkwijzen.	Er is, onder andere met behulp van kwaliteitsgelden, veel geïnvesteerd in verbetering van toetsing. Docent zijn geschoold, via BKE en SKE trajecten, maar ook door studiedagen en directe begeleiding van onderwijskundigen. Elk docententeam heeft een onderwijskundig adviseur die direct beschikbaar is voor advies en hulp. Kwaliteitsmiddelen zijn ingezet voor verbetering toetskwaliteit. Dit is onder andere gebruikt voor de grote verbeteringslag die is gerealiseerd met de toetsplannen. Dit heeft onder andere geleid tot meer inzicht in het toetsgebouw van de opleiding. De examencommissies, en de onder verantwoordelijkheid van de examencommissie opererende toetscommissies, zijn sterker in positie gebracht.

Bijlage 4: bestudeerde documenten

Algemeen

- Zelfevaluatie rapport
- Duurzaamheidsrapportage BAB
- Aanbevelingen en verbeteracties naar aanleiding van vorige accreditatie
- Landelijk opleidingsprofiel BBA-opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness
- Intern Opleidingsprofiel BAB 2023-2024
- Course Document IAT 2023-2024
- OER BAB Opleidingsdeel Bachelor 2023-2-24
- EER IAT Study Programme Part Bachelor 2023-2024
- Expertise overzicht team BAB en IAT
- Jaarverslagen examencommissies Leeuwarden en velp 2022-2023
- Samenwerking Baramati 2+2 programme
- Notulen LOO BAB
- Notulen WAC
- Toetsplan BAB 2023-2024
- Toevoeging Toetsplan Tabellen BAB
- Assessment plan IAT 2023-2024
- Attachment Assessment Plan Tables IAT
- Interne kalibratie eindwerken Leeuwarden en Velp
- Externe kalibratie eindwerken Leeuwarden en Velp
- Buitenlandse bedrijfsstage BAB
- Gastlessen en excursies BAB en IAT
- HVHL Transitiegericht onderwijs – onderwijsconcept
- HVNL Instellingsplan 2022-2025
- HVNL Handreiking onderzoekend vermogen
- HVNL Overzicht lectoren
- HVNL Studieloopbaanbegeleiding
- HVNL Beleidsnotitie studeren met ondersteuningsvraag 2023
- HVNL Kwaliteitszorgplan
- HVNL Toetsbeleid
- HVNL Inrichting examencommissies 2023
- HVNL Handreiking Toetscommissie
- HVNL Duurzaamheid in de bedrijfsvoering
- Eindwerken van 15 studenten

Bijlage 5: Overzicht beoordeling

De beoordelingen per standaard zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Standaard	Beoordeling
1. Beoogde leerresultaten	Voldoet
2. Oriëntatie van het programma	Voldoet
3. Inhoud van het programma	Voldoet
4. Leeromgeving van het programma	Voldoet
5. Instroom	Voldoet
6. Personeel	Voldoet
7. Materiële voorzieningen	Voldoet
8. Begeleiding	Voldoet
9. Kwaliteitszorg, kwaliteitscultuur en ontwikkeling	Voldoet
10 Toetsing	Voldoet
11 Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Advies	Positief

